

УДК 330.564.2(477)

Карпенко Н.В.

Одеський державний економічний університет

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Як показує досвід, економічний розвиток суспільства в період становлення ринкової економіки супроводжується значними труднощами у вирішенні соціальних проблем, що постають перед державою.

Процес інтеграції України до Європейського співтовариства неможливий без вирішення нових задач, спрямованих на підтримання соціальної стабільності в суспільстві, забезпечення належного життєвого рівня та підвищення якості життя населення, створення умов для зростання добробуту населення.

Ситуація, що склалася на сьогоднішній день в економіці свідчить про те, що заходи в сфері політики доходів дають іноді результати протилежні очікуваним. Умови життя і діяльності людей стають все менш безпечними з економічної та соціальної точок зору. Одна з причин – соціальна політика виступає у вигляді додатку економічної політики нашої держави, не дивлячись на декларацію про необхідність формування соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Дослідженням сучасних проблем соціально-трудових відносин в умовах становлення ринкової економіки займається низка провідних вітчизняних вчених, серед яких Д. Богиня, І. Бондар, О. Грішнова, А. Колот, Е. Лібанова та інші. Вони зробили значний внесок в розвиток даної проблематики.

Отримання доходу являється одним з головних стимулів повсякденної діяльності кожного працездатного члена суспільства. Чим вищий рівень життя народу – тим більш розвиненою може вважатися держава.

На сьогоднішній день проблеми низького рівня життя основної маси населення та значної диференціації доходів стали центральними. Від їх вирішення залежать не тільки напрямки та темпи розвитку нашої держави, а й політична стабільність та національна безпека. Саме соціально-економічна безпека України,

подальша доля народу найбезпосереднішим чином залежать від того чи вдасться в найближчий період зупинити зубожіння переважної частини трударів.

Останнім часом все частіше спостерігаються акції соціального протесту, страйки, мітинги, конфлікти, протистояння політичних партій і т.п. Якщо розібратись, то в основі цих явищ лежать проблеми саме соціально-трудової сфери: зниження доходів та рівня життя населення, низька оплата праці, заборгованість із виплати заробітної плати, високий рівень безробіття, нерегульованість соціально-трудових відносин і т.п. Такі деструктивні явища з однієї сторони несуть в собі внутрішню загрозу для соціальної стабільності українського суспільства, а з іншої – псуєть імідж нашої держави на міжнародній економічній та політичній арені, в результаті чого країна втрачає привабливість для закордонних інвесторів.

Серед факторів економічного зростання (капітал, праця, земля) доходи та споживання населення окремо не виділяються. А в економічній політиці держави вони розглядаються здебільшого не як умова розвитку виробництва, а як його результат. Однак, зростання ролі людського фактору та визначення його провідним, дає підстави розглядати рівень доходів в якості однієї з основних умов розвитку виробництва.

Якщо звернутись до вітчизняної статистики, то, на перший погляд, тенденція в сфері доходів здається оптимістичною, адже, на протязі останніх років спостерігається їх зростання. За січень-листопад 2006 р. реальні доходи населення зросли на 16,3 % в порівнянні з відповідним періодом попереднього року [3]. Разом з тим збільшилась і диференціація населення за даним показником. За результатами дослідження домогосподарств в 2006 р. різниця в середньодушових доходах між 10 % найбільш забезпечених громадян та 10 % найбідніших збільшилась у порівнянні з попереднім періодом [3]. Отже, можна констатувати, що суттєве зростання доходів відбувається, перш за все, за рахунок 10% найбільш заможних верств населення. Такий же висновок можна зробити й відносно зростання заробітної плати: найшвидшими темпами вона збільшується у найбільш багатих громадян.

Протягом 2000-2006 років органами державної статистики України за підтримки Міжнародної організації праці та ПРООН були проведені соціально-демографічні обстеження з питань базової захищеності населення. Такі обстеження дозволяють систематично відстежувати стан проблем в соціальній сфері та тенденції їх вирішення. Розглянемо деякі отримані результати.

За думкою респондентів, середній розмір мінімального грошового доходу для сім'ї з чотирьох осіб має бути 4960 грн., причому на дохід до 1000 грн. вказало 0,7 %, від 1001 до 2000 грн. – 9,1 %, від 2001 до 3000 грн. – 17,9 %, від 3001 до 4000 грн. – 26,9 %, від 4001 грн. і вище – 45,3 % [2].

Таким чином, маємо, що мінімальний середньомісячний дохід на одного члена сім'ї, який би гарантував належне існування, повинен складати 1240 грн., що майже в три рази перевищує офіційно встановлений прожитковий мінімум в 2006 р. За результатами опитування виявилось, що більш як половина респондентів має рівень середньодушового сукупного доходу нижчий від офіційно встановленого державою прожиткового мінімуму.

Необхідно відмітити, що в порівнянні з результатами попереднього обстеження погляди респондентів щодо оцінки доходу своєї сім'ї через рік стали більш песимістичними. 8,6 % опитаних очікують, що він буде вищим, ніж сьогодні (в 2004 р. – 12,2 %); відповідно 9,8 % - нижчим, ніж зараз (в 2004 р. – 8,4 %). Не змогли висловити свою думку стосовно оцінки доходу своєї сім'ї через рік 62,2 % респондентів, 19,3 % вважають, що він буде таким як зараз [2].

Створення передумов для формування середнього класу як основи соціальної стабільності та економічного зростання держави залишається для нашої держави вкрай актуальним. В зв'язку з цим представляє інтерес інформація, отримана в результаті вищезазначеного обстеження на рахунок відношення себе респондентами до середнього класу. Свою належність до середнього класу респонденти мотивують тим, що мають середні доходи – 66,7%; мають вищу освіту - 32,9%; мають нерухомість – 28,7%. Не змогли ідентифікувати себе як представників середнього класу через низькі доходи 84,0% опитаних, через неможливість робити інвестування 21,9%, через відсутність певного набору

предметів довгострокового користування – 20,6%, через відсутність вищої освіти – 15,2%. Більшість респондентів вважає, що середній клас – це мало чисельний прошарок населення. Серед умов, що повинні бути створені в країні для існування середнього класу, головним чином, називали підвищення заробітної плати – 90,5% респондентів (в 2004 р. – 70,8%) [2].

Результати вказаного обстеження повністю підтверджують тезу про зниження рівня та якості життя населення, все глибше розшарування населення за рівнем доходів, загрозу соціальній безпеці в нашому суспільстві. Вражає зростання песимістичних настроїв серед опитуваних та зневіри щодо подолання Україною економічних труднощів в найближчому майбутньому (більше третини опитаних).

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що керівництву нашої держави необхідно змінити стратегію розвитку і зробити це саме за допомогою політики доходів. Важливо створити умови для розвитку наукоємних, інноваційних галузей. Політика доходів повинна активізувати трудові зусилля населення, направити їх на відродження таких галузей як наука, освіта, охорона здоров'я, промисловість високих технологій. Нагадаємо, що країни ЄС та США витрачають від 2,3 до 3 % ВВП саме на наукові дослідження.

Активні заходи в сфері оплати праці мають стосуватись перш за все вдосконалення оплати праці в бюджетному секторі. Необхідно підвищити заробітну плату бюджетних працівників в середньому до рівня приватного сектору економіки з врахуванням тіньових доходів. При цьому пільги та виплати, що надаються по категорійному принципу звести до мінімуму. Таким чином можна буде зупинити руйнування тих галузей, від яких залежить майбутнє країни.

Література.

1. Соціальна безпека: теорія та українська практика. Монографія/ І.Ф.Гнибіденко, А.М. Колот та ін. - К.: КНЕУ, 2006.

2. Соціально-економічна захищеність населення України, за матеріалами вибіркового обстеження. Доповідь. - <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Статистичні дані Держкомстату України, 1998-2006. - <http://www.ukrstat.gov.ua>.